

Nr 62

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Genom en den 3 november 1967 dagtecknad proposition, nr 169, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och protokoll hållet i lagrådet, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt

Härigenom förordnas, att 2 § 2:o), 4:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

2 §.

2:o) mål om beslut _____ tredje stycket; mål om barnavårdsnämnds beslut i fråga, som avses i lagen om barn i äktenskap, lagen om barn utom äktenskap eller lagen om adoption;	mål enligt 8 eller 21 kap. föräldrabalken;
mål om bidragsförskott;	mål om bidragsförskott;
4:o) mål om avlöningsförmåner, mål om sådant bidrag eller understöd av statsmedel, som enligt gällande författningar må beviljas eller skall på rekvisition utbetalas av statskontoret eller tillsynsmyndighet över registrerade understöds-	_____ till högertrafik; mål om sådant bidrag eller understöd av statsmedel, som enligt gällande författningar må beviljas eller skall på rekvisition utbetalas av statskontoret eller tillsynsmyndighet över registrerade understöds-

¹ Senaste lydelse av 2 § 2:o) och 14:o) se 1967: 169, av 2 § 4:o) se 1965: 749 samt av 2 § 17:o) se 1966: 678.

(Nuvarande lydelse)

föreningar eller av Konungens befallningshavande, där fråga ej är om bidrag till väg- och brobyggnadsföretag eller om bidrag enligt 15 eller 16 § lagen om kommunal beredskap eller, såvitt angår skatteutjämningsbidrag, om beslut rörande utdebiteringsgränsen eller medelskattekraften i riket;

14:o) mål om inmutning ————— om undersökningstillstånd;

mål om meddelande ————— över stiftelser;

mål om beslut av tillsynsmyndigheten över stiftelse varom stadgas i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser;

17:o) mål om befrielse — — — eller varning;

mål om behörighet att utöva yrke eller verksamhet, som står under *medicinalstyrelsens* eller *veterinärstyrelsens* inseende;

mål om specialistbehörighet — — — i brottmål;

(Föreslagen lydelse)

föreningar eller av Konungens befallningshavande, där fråga ej är om bidrag till väg- och brobyggnadsföretag *eller vatten- och avloppsanläggning* eller om bidrag enligt 15 eller 16 § lagen om kommunal beredskap eller, såvitt angår skatteutjämningsbidrag, om beslut rörande utdebiteringsgränsen eller medelskattekraften i riket;

mål om renmärke;

mål om tillsynsmyndighetens beslut enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m., om beslutet ej rör fråga som avses i 22 § samma lag;

mål om behörighet att utöva yrke eller verksamhet som står under *veterinärstyrelsens* eller, *såvitt avser medicinalväsendet, socialstyrelsens* inseende;

Denna lag träder i kraft, såvitt avser ändringen i 2 § 14:o) sista ledet den 1 mars 1968 och i övrigt den 1 januari 1968. Äldre lag tillämpas dock alltså jämt på mål om tillsynsmyndighetens beslut enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande.

1. Genom prop. 1967: 138 har förslag framlagts till lag om ändring i föräldrabalken. Enligt förslaget skall till föräldrabalken fogas ett nytt kapitel, som betecknas 21 kap. och handlar om verkställighet av dom eller beslut rörande vårdnad om barn m. m. Den föreslagna lagen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1968.

Enligt lagförslaget skall ansökan om verkställighet av vad rätten i dom eller beslut bestämt om vårdnad eller umgängesrätt eller om överlämnande av barn göras hos länsstyrelsen (1 §). Även om dom eller beslut ej föreligger, äger den som har vårdnaden att, när barnet vistas hos annan, på-

kalla länsstyrelsens åtgärd för att barnet skall överflyttas till honom (6 §). Detsamma gäller när föräldrar eller adoptivföräldrar gemensamt har vårdnaden och en av dem utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortfört eller kvarhåller barnet samt den andre begär rättelse (7 §). Förordnar länsstyrelsen om verkställighet, äger den förelägga vite eller, om det anses nödvändigt, besluta att barnet skall hämtas genom polismyndighets försorg. Om särskilda skäl föreligger, får länsstyrelsen för att underlätta barnets överflyttning föreskriva, att barnet tillfälligt skall omhändertas på lämpligt sätt. Länsstyrelsen äger utdöma förelagt vite (3 §). I vissa fall kan länsstyrelsen vägra att vidta den sökta åtgärden (4 och 5 §§ samt 6 § andra stycket). Hämtning skall uppskjutas, om barnet på grund av sjukdom ej bör flyttas eller annat särskilt hinder möter (8 §). I brådskande fall kan interimistiskt beslut meddelas om barnets omhändertagande på lämpligt sätt (9 §). I kallelse till förhör eller läkarundersökning kan länsstyrelsen förelägga vite. Länsstyrelsen äger utdöma förelagt vite (10 §). Lagförslaget innehåller också vissa regler om ersättning för kostnad (11 §). Talan mot länsstyrelsens beslut förs hos Kungl. Maj:t genom besvär (12 §).

Samtliga de frågor som behandlas i förslaget är av den natur att besvär över länsstyrelsens beslut bör prövas av regeringsrätten. Under förutsättning att riksdagen antar förslaget torde — som jag framhöll vid remissen till lagrådet (prop. 1967: 138 s. 42 och 66) — en bestämmelse om regeringsrättens kompetens i dessa mål böra införas i regeringsrättslagen. Det synes lämpligt att dessa mål och vissa andra mål enligt föräldrabalken förs samman och tas upp närmast efter målen enligt barnavårdslagen i 2 § 2:o) regeringsrättslagen.

De övriga mål enligt föräldrabalken som jag här åsyftar är de mål som i 2 § 2:o) regeringsrättslagen benämns mål om barnavårdsnämnds beslut i fråga, som avses i lagen om barn i äktenskap, lagen om barn utom äktenskap eller lagen om adoption. Denna målrubrik innefattar numera mål enligt 8 kap. föräldrabalken (jfr SOU 1959: 4 s. 86 och 1966: 70 s. 445). Rubriceringen av målen torde i detta sammanhang böra ändras till mål enligt 8 kap. föräldrabalken.

Jag föreslår således, under förutsättning att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i föräldrabalken, att i stället för målen om barnavårdsnämnds beslut i fråga, som avses i lagen om barn i äktenskap, lagen om barn utom äktenskap eller lagen om adoption, i 2 § 2:o) regeringsrättslagen upptas mål enligt 8 eller 21 kap. föräldrabalken.

2. Enligt kungörelsen den 5 juni 1959 (nr 251) om statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar i dess lydelse före den 1 juli 1967 ankom det på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att besluta med anledning av ansökningar om statsbidrag enligt kungörelsen utom i vissa undantagsfall, då ansökan skulle överlämnas till bostadsstyrelsen eller statsbidragsfrågan

skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning (5—7 §§). När statsbidrag beviljades, hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att i angiven ordning utbetala bidraget, sedan bidragstagaren hade godkänt de villkor som intagits i bidragsbeslutet (9 §). Beslut om statsbidrag fick av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upphävas och utlämnat bidrag återkrävas, om bidragets beviljande hade föranletts av bedräglig eller eljest väsentligen felaktig uppgift eller om bidragstagaren ej uppfyllde bidragsvillkoren (11 §). Mot styrelsens beslut enligt kungörelsen fick talan föras genom besvär hos Kungl. Maj:t (13 §).

Besvär över väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beslut angående statsbidrag till vatten- och avloppsanläggning prövades av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Kungörelsen ändrades den 25 maj 1967 (nr 374) i anslutning till riksdagens godkännande av propositionen angående naturvårdens organisation m. m. (jfr prop. 1967: 59 s. 58). Ändringen, som trädde i kraft den 1 juli 1967, innebär bl. a. att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beslutanderätt i de förut nämnda ärendena överflyttades till länsstyrelserna (se nya lydelsen av 5—7, 9 och 11 §§).

Av 2 § 4:o tredje ledet regeringsrättslagen följer att sedan ifrågavarande ärenden överförts till länsstyrelserna anförda besvär faller inom regeringsrättens kompetensområde. En sådan ordning synes dock — med hänsyn till att det här främst är fråga om den lämpligaste fördelningen av statsmedel — inte ändamålsenlig. Dessa ärenden bör liksom tidigare prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet. Jag föreslår därför, att i 2 § 4:o regeringsrättslagen införs en bestämmelse som undantar hithörande ärenden.

3. Enligt lagen den 5 maj 1960 (nr 144) om renmärken ankommer det på länsstyrelsen att handlägga ärenden om registrering av renmärken (1, 3 och 7 §§). Tidigare sköttes registreringen av häradsrätterna. Ansökan om registrering av renmärke skall bl. a. innehålla uppgift om den lappby där märket är avsett att användas vid renskötsel (2 §). Renmärke får ej registreras för annan renägare än den som äger rätt till renskötsel i den lappby ansökningen avser eller är berättigad att där ha renar i vård hos renskötande lapp. Renägare får inte samtidigt ha mer än ett registrerat märke (4 §). Släktmärke — varmed avses renmärke av en för viss släkt eller släktgren gemensam grundtyp — får inte utan särskilda skäl registreras för någon som ej tillhör släkten eller släktgrenen (5 §). För att kunna registreras skall renmärke tydligt skilja sig från annat giltigt märke som används eller får användas på renar med vilka sökandens renar kan sammanblandas. Dessutom krävs att märket har en form som såvitt möjligt skyddar mot olovlig ommärkning. Utan hinder av sistnämnda krav får dock släktmärke registreras, om registreringen medges av sådan innehavare av äldre märke av samma grundtyp som kan ha förfång av registreringen (6 §). Registrerat märke skall av länsstyrelsen avlysas, om märkeshavaren

hos länsstyrelsen anmäler att han inte vidare ämnar begagna märket vid renmärkning, om märket under tio år inte begagnats vid renmärkning, om märket efter flyttning av renar inte vidare skall begagnas i någon lappby som hör under den ifrågavarande länsstyrelsen samt om rätt att äga renar ej längre tillkommer märkeshavaren eller hans dödsbo (8 §). I lagen meddelas bestämmelser om vad som skall göras med renkalv som inte har blivit märkt inom föreskriven tid och med ren vars märke är förfalskat, förstört eller okänt eller inte utfört i överensstämmelse med de föreskrifter som har getts om renmärkes utformning. Anträffas eljest ren med ogiltigt märke, äger länsstyrelsen förordna att renen skall slaktas och säljas för ägarens räkning, varvid kostnaden för renens omhändertagande, slakt och försäljning skall betalas ur köpeskillingen (13 §). Mot beslut varigenom registrering har beviljats får talan ej föras. Mot annat länsstyrelsens beslut enligt lagen förs talan genom besvär hos Kungl. Maj:t (15 §).

När lagen om renmärken kom till, berördes frågan huruvida besvär enligt lagen borde avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet eller av regeringsrätten. Föredragande departementschefen ansåg (prop. 1960: 64 s. 57) att frågan huruvida dessa besvärsmål borde prövas av regeringsrätten, vilket förutsatte att regeringsrättslagen ändrades, borde tas upp till närmare övervägande i samband med pågående översyn av reglerna för kompetensfördelningen mellan statsrådet och regeringsrätten. Härmed åsyftades den översyn av regeringsrättslagen som kunde bli följden av det då föreliggande betänkandet om kompetensfördelningen av administrativa besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten (SOU 1959: 4). Tredje lagutskottet, vars utlåtande godkändes av riksdagen (rskr 1960: 182), förklarade sig ha ingen annan erinran mot det framlagda förslaget än att enligt utskottets mening besvär över länsstyrelsens beslut i registreringsärendet med hänsyn till ärendenas art borde prövas av regeringsrätten. Detta syntes utskottet även stå i överensstämmelse med den mening som, beträffande registreringsmål i allmänhet, uttalats i nyssnämnda betänkande angående kompetensfördelningen mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten. Utskottet förutsatte att denna fråga uppmärksammades i samband med de ändringar i regeringsrättslagen som nyssnämnda betänkande kunde föranleda (L³U 1960: 14 s. 28).

Betänkandet om kompetensfördelningen av administrativa besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten har hittills inte lett till någon lagstiftning. Detta sammanhänger med att regeringsrätten länge har haft ett mycket brydsamt arbetsläge. På grund härav har det varit nödvändigt att utreda frågan om den administrativa rättskipningens organisation. I samband därmed har frågan om förvaltningsrättskipningens räckvidd ansetts böra ytterligare övervägas med ledning av nyssnämnda betänkande och de däröver avgivna remissyttrandena. Denna utredning, som har utförts av förvaltningsdomstolskommittén, är nu slutförd. Kommitténs

betänkande om förvaltningsrättskipningen (SOU 1966:70) är f. n. utremitterat till ett stort antal myndigheter och organisationer för yttrande. I betänkandet föreslås bl. a. att administrativa besvärsmål enligt lagen om renmärken skall prövas av administrativ domstol.

Det kan dröja ännu någon tid innan frågan om en allmän översyn av regeringsrättens arbetsområde kan prövas. Anledning torde inte finnas att i fråga om besvärssärenden enligt lagen om renmärken ytterligare uppskjuta det slutliga ställningstagandet i kompetensfördelningsfrågan. Starka skäl synes tala för att dessa ärenden bör prövas av administrativ domstol. Ärendenas judiciella prägel framgår bl. a. av att registreringen av renmärken tidigare omhänderhades av allmän domstol. Jag förordar därför att mål om tillämpning av lagen om renmärken nu förs över till regeringsrättens kompetensområde. Det torde kunna ske genom att bland de i 2 § 14:o) regeringsrättslagen uppräknade målen tas upp mål om renmärke.

4. Den 1 mars 1968 träder lagen den 9 juni 1967 (nr 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. i kraft. Genom lagen upphävs i stort sett lagen den 18 juni 1937 (nr 521) om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser. Enligt punkt 8 i övergångsbestämmelserna till den nya lagen gäller dock, att om vid lagens ikraftträdande arbetsgivare är i likvidation eller försatt i konkurs äldre lag skall tillämpas, så länge likvidationen eller konkursen pågår.

I lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. meddelas bl. a. bestämmelser om särskild redovisning av pensionsskuld samt om pensionsstiftelser och personalstiftelser. Tillsynsmyndighet är länsstyrelsen i det län, där arbetsgivaren har sitt hemvist (31 §). Enligt lagen äger tillsynsmyndigheten besluta i ett flertal frågor. Sålunda kan pensionsstiftelse utlåna medel till arbetsgivaren, om betryggande säkerhet ställs eller tillsynsmyndigheten medger det. Pensions- eller personalstiftelse, som har grundats av aktiebolag, får inte utan tillsynsmyndighetens godkännande äga aktier i bolaget eller i närstående bolag (11 och 28 §§). Tillsynsmyndigheten äger för särskilt fall medge att pensionsstiftelse får för arbetsgivarens räkning betala pensionspost m. m. (13 §). Under vissa förutsättningar ankommer det på tillsynsmyndigheten att utse ordförande i pensions- eller personalstiftelses styrelse. Vid lika röstetal i ett styrelseärende förordnar tillsynsmyndigheten på styrelsens begäran utomstående att delta i ärendets avgörande. Tillsynsmyndigheten äger utse särskild revisor, när det finns anledning därtill (16, 17 och 30 §§). Pensions- eller personalstiftelses fordran mot arbetsgivaren är vid stiftelsens likvidation omedelbart förfallen till betalning, om inte tillsynsmyndigheten medger att fordringen får betalas under loppet av viss tid (19 och 30 §§). Tillsynsmyndigheten tilläggs också visst inflytande på användningen av pensionsstiftelses medel i fall av likvidation (21 §). Enligt 22 och 30 §§ gäller att om det inte längre

finns någon, som omfattas av pensions- eller personalstiftelses ändamål, eller om stiftelsens kapital väsentligen överstiger vad som kan komma att fordras för att tillgodose ändamålet eller om det i övrigt förekommer särskilda skäl att ändra innehållet i stiftelsens stadgar, tillsynsmyndigheten på ansökan av stiftelsen äger förordna om ändring. Anser tillsynsmyndigheten att permutationsärendet är av sådan beskaffenhet att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fatta beslut, äger myndigheten underställa Kungl. Maj:t ärendet. Övergår näringsverksamhet från en arbetsgivare till annan och avtalas därvid att ansvaret för pensionsutfästelse skall överflyttas på efterträdaren, äger tillsynsmyndigheten medge att samtycke till överflyttningen inte behöver inhämtas från pensionsfordringens innehavare, om efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen (23 §). Hör pensions- eller personalstiftelse till företrädarens näringsverksamhet, avgör tillsynsmyndigheten om och på vilka villkor stiftelsen skall överföras till efterträdaren. Har stiftelsen överskott på kapitalet, beslutar tillsynsmyndigheten för vilket ändamål detta får användas. Om särskilda skäl föreligger, äger tillsynsmyndigheten förordna att stiftelsen efter överförandet skall avse endast den som innehaft fordran på pension m. m. mot företrädaren (24 och 30 §§). Upphör arbetsgivare med näringsverksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelse överflyttas på annan, äger tillsynsmyndigheten visst inflytande på de former under vilka upplupen del av pensionsutfästelsen skall tryggas (25 §). Flyttar arbetstagare från en arbetsgivare till en annan och har båda arbetsgivarna del i en gemensam pensionsstiftelse, är en motsvarande överflyttning av tillgångar inom stiftelsen beroende av medgivande av tillsynsmyndigheten (26 §). Om tillsynsmyndighetens befogenheter och åligganden enligt lagen gäller enligt 32 § i tillämpliga delar bestämmelserna i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser. Talan mot tillsynsmyndighetens beslut enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. förs genom besvär (33 §).

Tillsynsmyndighetens beslut enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. är av den natur att anförda besvär i allmänhet torde böra prövas av regeringsrätten. Detta har också förutsatts i propositionen med förslag till ifrågavarande lag (se prop. 1967: 83 s. 185). För denna kompetensfördelning talar också det förhållandet att besvär enligt lagen om tillsyn över stiftelser avgörs av regeringsrätten. Undantag från den föreslagna huvudregeln torde dock böra göras för besvär över tillsynsmyndighetens beslut i permutationsärende. Beslutanderätten i sådant ärende har genom 22 § lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. delegerats från Kungl. Maj:t till tillsynsmyndigheten och det synes mot denna bakgrund naturligt att besvär i sådant ärende prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet. Härför talar också det förhållandet att lagen öppnar möjlighet för tillsynsmyndigheten att underställa permutationsärende Kungl. Maj:t. Jag före-

slår därför att bland de i 2 § 14:o) regeringsrättslagen uppräknade målen upptas mål om andra tillsynsmyndighetens beslut enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. än som rör fråga som avses i 22 §. Den nuvarande föreskriften i regeringsrättslagen rörande mål om beslut av tillsynsmyndigheten över stiftelse varom stadgas i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser kan på grund av innehållet i punkt 8 i övergångsbestämmelserna till lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. tills vidare inte undvaras men torde lämpligen böra tas in som särskild övergångsbestämmelse till den lag om ändrad lydelse av 2 § regeringsrättslagen, som jag föreslår.

5. Enligt 2 § 17:o) regeringsrättslagen ankommer det på regeringsrätten att handlägga bl. a. mål om behörighet att utöva yrke eller verksamhet, som står under medicinalstyrelsens eller veterinärstyrelsens inseende.

Den 1 januari 1968 inrättas för hälso- och sjukvården samt socialvården en ny central förvaltningsmyndighet, som benämns socialstyrelsen. Den nya myndigheten övertar de arbetsuppgifter som f. n. ankommer på medicinalstyrelsen, medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd och socialstyrelsen.

I detta sammanhang torde ingen ändring böra göras beträffande kompetensfördelningen i fråga om besvärsmål som rör behörighet att utöva yrke eller verksamhet. Nyssnämnda målgrupp torde efter den nya myndighetens inrättande böra benämnas mål om behörighet att utöva yrke eller verksamhet som står under veterinärstyrelsens eller, såvitt avser medicinalväsendet, socialstyrelsens inseende.

Den ändring i 2 § 14:o) regeringsrättslagen som sammanhänger med tillkomsten av lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. bör träda i kraft den 1 mars 1968. Ändringarna i 2 § 2:o) och 17:o) torde böra träda i kraft den 1 januari 1968. Övriga ändringar föranleds visserligen av författningar som redan är i kraft, men det synes tillräckligt att även de träder i kraft den 1 januari 1968.

Lagrådet

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får därför hemställa,

att förevarande proposition, nr 169, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 29 november 1967

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Erik Svedberg (s), Arvidson (h), Ernulf (fp), fru Lindström (s), herrar Svanström (cp), Schött (h) och fru Lilly Ohlsson (s);

från andra kammaren: fru Gärde Widemar (fp), fru Johansson (s), herr Ekström i Björkvik (s), fru Löfqvist (s), fröken Bergegren (s), herrar Keijer (fp), Oskarson (h) och Larsson i Norderön (cp).